

“Eder herredømes fatige tro tiænere”

Josef Pedersson Turun linnanvoutina vuosina 1504–1515

Vili-Matti Pulli

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Vili-Matti Pulli

Eder herredømes fatige tro tiænere. Josef Pedersson Turun linnanvoutina vuosina 1504–1515.

Sivumäärät: 20

Tutkielma käsittelee linnanvoutien asemaa 1500-luvun alun Ruotsissa. Varsinaisena tutkimuskohteena on vuosina 1504-1515 Turun linnan linnanvoutina eli -päällikkönä toiminut Josef Pedersson Djula, jonka kirjoittamat kirjeet ja asiakirjat toimivat alkuperäisaineistona. Suurin osa kirjeistä on osoitettu Ruotsin valtionhoitajana toimineelle Svante Nilsson Sturelle, joten myös Josef Pederssonin suhde valtionhoitajaan on tutkimuksen kannalta melko keskeisessä asemassa. Tutkimalla Josef Pederssonin tuottamien aikalaislähteiden sisältöä ja käyttämällä apuna aikaisempaa tutkimusta aikakauden tapahtumista ja henkilöistä pyrin selvittämään millaisia tehtäviä Ruotsin valtakunnassa toimineella linnanvoudilla oli myöhäiskeskiajan ja uuden ajan alun kynnyksellä, ja millainen oli linnanvoudin paikka Ruotsin valtakunnan valtakoneistossa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että verohallintoon ja oman linnalääninsä sotilaalliseen puolustukseen keskittyvien tehtävien ohella linnanvouti oli aktiivinen toimija sekä valtakunnanpolitiikassa että paikallisesti.

Avainsanat: linnanvoudit, Turun linna, myöhäiskeskiaika, uuden ajan alku

Sisällysluettelo

Johdanto	4
1 Linnanvoudin rooli 1500-luvun alun Ruotsissa	7
1.1 Linnanvoudit alueidensa johdossa	7
1.2 Linnaläänien asema hallinnollisena yksikkönä	8
1.3 Unioniajan lopun politiikan vaikutukset	9
2 Josef Pedersson Djula	11
2.1 Josef Pedersson yksityishenkilönä ja elämä ennen Turun linnaa	11
2.2 Turun linnanvoutina	12
2.3 Poliitikka Josef Pederssonin silmin	14
3 Lopuksi	17
4 Lähteet	19
4.1 Alkuperäislähteet	19
4.2 Tutkimuskirjallisuus	19

Johdanto

Tutkielmani käsittelee 1500-luvun alun Turun linnaa ja erityisesti sen päällikkö Josef Pedersson Djulaa, erityisesti linnanvoutien roolia valtakunnan hallinnossa Josef Pederssonin kautta. Häneen liittyvien kirjallisten alkuperäislähteiden avulla tutkielma pyrkii varsinaisena tutkimuskysymyksenä selventämään, millaisia tehtäviä linnanvoudilla tuossa ajassa ja paikassa oli ja millainen oli hänen paikkansa unioniajan lopun Ruotsin valtaketjussa. Josef Pedersson on aikakaudelta säilyneissä kirjallisissa lähteissä varsin näkyvä henkilö, ja etenkin hänen kirjeenvaihtoaan Ruotsin valtionhoitaja Svante Nilsson Sturelle sekä tämän seuraajalle Sten Sture nuoremmalle on säilynyt runsaasti. Nämä Diplomatarium Fennicum -tietokannassa esillä olevat kirjeet toimivat ensisijaisena alkuperäisaineistona. Myös tutkielman otsikko on peräisin Josef Pederssonin kirjeestä Svante Sturelle.¹

Tutkimuskirjallisuutena käytän Dag Retsön väitöskirja *Länsförvaltningen i Sverige 1434–1520* vuodelta 2009, jossa tutkimuskohteena on läänitysjärjestelmä myöhäiskeskiajan Ruotsissa – Vastaavasti Suomen näkökulmasta linnojen hallintoa on tutkinut Tapio Salminen vuonna 1993 julkaistussa tutkimuksessaan *Suomen linnojen ja voutikuntien hallinto vuosina 1412–1448*. Salmisen käsittelemien aiheiden perusteella tutkimus soveltuu tutkimuskirjallisuudeksi, vaikka sen ajallinen rajaus osuu hieman varhaisemmalle kaudelle.

Henkilöhistoriaan liittyen käytän apuna tutkielman näkökulmasta keskeisiä henkilöitä käsitteleviä Seppo Suvannon julkaisuja *Kansallisbiografiassa*, vuosilta 1997–2000, ja poliittisten ja valtakunnallisten tapahtumien kontekstia luomaan Helge Pohjolan-Pirhosen väitöskirjaa *Suomen poliittinen asema Pohjoismaisen Unionin loppuvaiheissa 1512–23* vuodelta 1953. Turun linnan tapahtumiin liittyvissä kysymyksissä tukeudun myös vuonna 2009 julkaistuun Turun linnan opaskirjaan sekä historiallisen arkeologian dosentti Martin Hanssonin kirjaan *Medeltida borgar – Maktens hus i Norden*, joka toimii nykyaikaisena historiallisarkeologisena yleisesityksenä pohjoismaisista linnoista.

---

¹ “Teidän ylhäisyytenne uskollinen palvelija” 1500-luvun ruotsiksi. Näin Josef Pedersson tituleerasi itseään Svante Sturelle osoitetussa kirjeessä vuodelta 1504, muutamaa kuukautta ennen nimitystä linnanvoudiksi. Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 1.4.1504, DF 5014.

Linnoja itsessään on aikaisemmin tutkittu paljon monenlaisista näkökulmista ja useilla tieteenaloilla, ja historiallinen kiinnostus niitä kohtaan ulottuu jo satojen vuosien päähän.² Tutkimus yksittäisistä linnanvoudeista tai linnanvoudin tehtävästä yleisellä tasolla on harvinaisempaa. Tapio Salminen on kuitenkin aiemmin tehnyt henkilöhistoriallisen tutkimuksen *Erään voudin muotokuva: ”Bengt Lydikkaeson, foghde offuer Tauastehus”* Hämeen linnalla 1400-luvulla toimineesta linnanvoudista.

Josef Pedersson mainitaan muutamaaan kertaan Helge Pohjolan-Pirosen väitöskirjassa, mutta tutkimus on kiinnostunut hänestä vain poliittisena toimijana eikä niinkään linnanvoutina. Dag Retsön väitöskirja puolestaan käsittelee valtakunnan hallintoa laajempänä kokonaisuutena eikä keskity linnanvouteihin itsessään. Työni tutkimusaihe rajautuu käytettävän aineiston mukaan, ajallisesti Josef Pederssonin kaudelle Turun linnanvoutina ja temaattisesti voudin tehtäviin, suhteeseen hallitsijaan sekä omaan elämään.

Linnoilla ja linnalääneillä oli keskeinen osa myöhäiskeskiajan hallintojärjestelmässä. Niiden tehtävät jakautuivat useille osa-alueille: Linnat olivat verohallinnon byrokraatian keskuksia, joiden kautta kruunun verotulot kulkivat. Etenkin varhaisemmassa historiassaan linnat toimivat myös puolustusrakennelmina, mutta myöhäiskeskiajalle tultaessa juuri hallinnolliset tehtävät korostuivat, vaikka vanhojen linnojen puolustusrakenteita välillä modernisoitiinkin. Lisäksi linnat toimivat vallan symboleina ja paikallisella tasolla kruunua edustavien virkailijoiden ja sotilaiden asuinpaikkoina. Linnojen kaikin puolin monipuoliset tehtävät vaativat toimiakseen tehokasta johtoa, ja käytännön asioista linnassa vastasi yleensä linnanvouti tai -päällikkö, joka itse oli vastuussa joko suoraan kruunulle tai aatelliselle, jolle kyseinen linnalääni oli annettu läänityksenä. Yksittäisen linnanvoudin aikalaisasiakirjoja tutkimalla voidaan siis tutkia sekä linnan tehtäviä että paikkaa hallinnossa. Näitä pyrin selvittämään Turun linnan osalta Josef Pederssonin virkakauden ajalta, eli vuosilta 1504–1515.

Nykyiseen Suomeen kuuluvat alueet olivat 1500-luvulla keskeinen osa Ruotsin valtakuntaa, joka puolestaan vuosisadan alussa oli osa Kalmarin unionia. Kalmarin unioni oli vuonna 1397 perustettu pohjoismaisten kuningaskuntien liitto, jossa valtakuntia yhdisti yhteinen monarkki, mutta erotti erilaiset lait ja erilaiset poliittiset pyrkimykset – unioniin kuuluvat valtakunnat eivät olleet tasa-arvoisia keskenään ja hallitsijat olivat ensisijaisesti tanskalaisen aateliston edustajia

---

² Kuningas Kaarle XI:n hallitus antoi vuonna 1666 määräyksen kirkkoherroille, jonka mukaan näiden tuli listata kaikki seurakuntiansa alueella aikaisemmin sijainneet linnat ja linnoitukset, ja Martin Hanssonin mukaan tästä alkaen Ruotsin valtakunnan linnat on nähty historiallisen tutkimuksen ja kiinnostuksen kohteina. Hansson 2011, 11.

ja Tanskan kuninkaallisia. Unioniin kuului Ruotsin ja Tanskan lisäksi Norja, joka Ruotsin lailla oli Tanskalle alisteisessa asemassa.

1 Linnanvoudin rooli 1500-luvun alun Ruotsissa

1.1 Linnanvoudit alueidensa johdossa

Yksittäisen linnan rooliin vaikutti paljon se, oliko se suoraan kruunun alaisuudessa vai läänitettyä aateliselle. Koska Turun maantieteellistä ja poliittista merkitystä myöhäiskeskiajan Ruotsille ei voi liioitella, Turun linna oli usein suoraan läänitettyä kuninkaalle tai tämän tutkimuksen ajanjaksolla valtionhoitajalle. Näin oli myös Josef Pederssonin toimiessa linnanvoutina vuosina 1504–1515.

Linnojen päälliköistä on käytetty vaihtelevasti titteleitä *hövitsman* ja *fogde*.³ Näistä *hövitsman* viittaa erityisesti sotilaalliseen päällikkyyteen. Se jakaa yhteisen alkuperän saksankielisen kapteenia tarkoittavan *Hauptmann* -sanalla, tarkoittaen kirjaimellisesti ”päämiestä” eli päällikköä. *Fogde*, suomalaisittain vouti, on kulkeutunut kieleen Saksan kautta, mutta sen alkuperä on latinankielisessä *advocatus*-sanassa korostaen tehtävän siviilihallinnollista puolta, edustuksellisia tehtäviä sekä verohallinnon osana toimimista.⁴ Tapio Salmisen mukaan linnan hallintoon nimitettyä virkamiestä nimitettiin ensisijaisesti linnanvoudiksi, kun taas *hövitsman* merkitsi läänityksen haltijaa. Hän kuitenkin toteaa myös, että linnanvouti, jolla oli käytössään valta käyttää linnan sotilaallista voimaa, nimitettiin myös voutia *hövitsman*-termillä.⁵ Josef Pederssonin kohdalla voidaan siis käyttää kumpaa tahansa sanaa, sillä hänen tiedetään olleen vastuussa Turun linnan sotilaallisesta puolustuksesta.⁶ Samoista henkilöistä käytettiin usein sekaisin molempia sanoja, ja molemmat osa-alueet olivat tärkeitä osia linnanpäällikön tehtävien näkökulmasta.

Hövitsman-tittelin saattoi kuitenkin saada kuka tahansa sotilaallisissa johtotehtävissä toiminut, ja samoin varsinaisten linnanvoutien lisäksi järjestelmään kuului erilaisissa alemman tason tehtävissä toimivia vouteja – Esimerkiksi Josef Pedersson aloitti uransa tällaisessa tehtävässä Örebron linnanvoudin alaisena maavoutina.⁷ Myös koko Suomen päälliköistä, Suomen linnalääneistä vastaavasta valtionhoitajan tai kuninkaan sijaisesta käytettiin titteliä *hövitsman över allt Österland*, Itämaan päällikkö.⁸ Tämä oli myös Sten Sture vanhemman ensisijainen titteli vuosina 1497-1502 hänen ollessa syrjäytettynä valtionhoitajan tehtävästä. *Hövitsman*

³ Retsö 2009, 68.

⁴ Retsö 2009, 66.

⁵ Salminen 1993, 4.

⁶ DF 5260: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 27.7.1507.

⁷ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Josef Pederinpoika.

⁸ Retsö 2009, 359.

kertoi siis ylipäätään päällikyydestä ja sillä kuvattiin myös huomattavasti yksittäisiä linnanpäälliköitä merkittävämpiä mahtihenkilöitä. Josef Pedersson ei useimmiten käyttänyt itsestään mitään virallista titteliä omissa kirjeissään, mutta tutkimuskirjallisuudessa hänestä puhutaan useimmiten Turun linnan linnanvoutina, joten termiä linnanvouti pyrin itsekin käyttämään.

Suomen alueella toimineet merkittävimpien linnojen päälliköt olivat tiiviissä yhteydessä Ruotsin aatelispiireihin, ja myös heidän henkilökohtaiset läänityksensä sijaitsivat yleensä Ruotsin puolella.⁹ Näin oli myös Josef Pederssonin kohdalla, sillä hänen varsinainen kotikartanonsa sijaitsi Södermanlandin alueella keski-Ruotsissa, ja Ruotsissa hänen työuransa oli myös alkanut.

1.2 Linnaläänien asema hallinnollisena yksikkönä

Linnojen keskeinen asema oli 1500-luvun alussa ehtinyt vakiintua jo satojen vuosien ajan keskiajan alusta alkaen. Historiantutkijat ovat perinteisesti nähneet myöhäiskeskiajan murroksen kautena hallinnon osalta, ja hitaan siirtymän keskiaikaisesta linnalääneihin perustuvasta hallintojärjestelmästä kohti vahvaa keskitettyä kruununhallintoa on katsottu alkaneen jo 1400-luvulla Engelbrektin kapinan aikoihin.¹⁰ Ruotsin lääninhallintoa 1400- ja 1500-luvuilla väitöskirjassaan tutkinut Dag Retso kritisoi aikaisempia näkemyksiä siitä, että vallan keskittyminen kruunulle olisi itsessään merkittävästi kohentanut Ruotsin taloudellista ja poliittista asemaa, ja esittää, että linnalääneihin perustuva järjestelmä ajoi asiansa hyvin.¹¹ Kuvauksessaan hallintojärjestelmästä Tapio Salminen sitoo linnat vahvasti resursseihin – Hän kiteyttää, että linnojen tärkein tehtävä oli turvata alueensa resurssit sille, joka linnaa piti hallussaan. Salmisen mukaan valtakunnan resurssien hallinta itsessään perustui linnojen hallintaan, joten todellista valtaa piti se, joka sai nimittää linnanvoudit ja läänittää alueita eteenpäin.¹²

Dag Retsö esittää, että Suomella oli Ruotsin myöhäiskeskiaikaisessa hallinnossa erityinen asema, sillä vaikka Suomi oli jaettu linnalääneihin siinä missä valtakunnan muutkin osat, valtionhoitaja tai kuningas saattoi delegoida koko Suomen päällikkyuden eteenpäin.¹³ Tästä tehtävästä käytettiin edellisessä alaluvussa mainittua titteliä *hövitsman över Finland*, ja

---

⁹ Retsö 2009, 359.

¹⁰ Retsö 2009, 4–11.

¹¹ Retsö 2009, 355–372.

¹² Salminen 1993, 1–4.

¹³ Retsö 2009, 359–340.

esimerkiksi Sten Sture vanhempi nimitettiin kyseiseen virkaan Tanskan kuningas Hannun syrjäyttäessä hänet valtionhoitajan tehtävästä vuonna 1497. Svante Sturen aloitettua valtionhoitajan tehtävänsä vuonna 1504, eli samaan aikaan, kun Josef Pedersson nimitettiin päälliköksi Turun linnaan, nimitettiin vastaavanlaiseen virkaan Suomen päälliköksi eli käskynhaltijaksi Erik Turesson Bielke.¹⁴ Hän toimi käytännössä valtionhoitajan sijaisena, vastaavanlaisilla valtuuksilla, Suomen alueella. Linnaläänien järjestykseen tai toimintaan tämä ei vaikuttanut, mutta Bielkeä tuli totella siinä missä valtionhoitajaakin.

1.3 Unioniajan lopun politiikan vaikutukset

Yli sata vuotta aikaisemmin perustettu unioni oli 1400-luvun toisella puoliskolla ehtinyt rakoilla useaan kertaan, ja etenkin Ruotsin ja Tanskan välillä oli käyty sotia. Unionia vuodesta 1481 hallinnut Tanskan kuningas Hannu oli onnistunut saamaan unionista irtautuneen Ruotsin kruunun itselleen Moskovan suuriruhtinas Iivana III:n avustuksella vuonna 1497 – Moskova oli Hannun yllyttämänä hyökännyt Ruotsin itämaahan, mikä sisäiseen kapinaan yhdistettynä oli pakottanut valtionhoitaja Sten Sture vanhemman luopumaan vallasta, tunnistaen Hannun Ruotsin kuninkaaksi. Pidetty ja kokenut valtionhoitaja sai kuitenkin antautuessaan itselleen melko mieluisat rauhan ehdot ja vaikka hän menetti valtionhoitajan aseman Hannun noustessa jälleen Ruotsin valtaistuimelle, sai hän Turun linnaa lukuun ottamatta koko Suomen alueen läänityksekseen.

Venäläissodasta seurannutta rauhaa nimitetään käännekohtaksi suomalaisten suhtautumisessa Unioniin – olihan juuri Ruotsin Itämaassa tunnettu moskovalaisten sotaretki kaikkein konkreettisimminkin¹⁵, suomalaisylimystö ei arvostanut kuningas Hannun pelinappulaksi joutumista ja kuninkaan hyviä suhteita Moskovan kanssa. Osin tästä johtuen lähes kaikki Suomen valtaapitävät liittyivät entisen valtionhoitajan Sten Sture vanhemman johdolla niin sanottuun Vadstenan kapinaan 1501–1502 Hannua vastaan, kun tämän huono sotamenestys Pohjois-Saksassa tarjosi siihen mahdollisuuden. Suoraan kuninkaalle läänitetty tanskalaissyntyinen Turun linnan vouti Magnus Frille oli ainoa, joka pysyi lojaalina Hannulle.¹⁶ Sten Sturen joukot piirittivät Turun linnan ja syöksivät linnanvoudin vallasta, mutta myös

---

¹⁴ Suvanto 2000, Kansallisbiografia: Erik Turenpoika Bielke.

¹⁵ Pohjolan-Pirhonen 1953, 12-13.

¹⁶ Pohjolan-Pirhonen 1953, 16.

hänelle osoitettiin armoa.¹⁷ Vaikuttaisikin, että yleisesti aikakauden aateliset kohtelivat toisiaan arvostuksella, välisistään konflikteista huolimatta. Kontrasti vajaan 20 vuotta myöhemmin tapahtuvaan, Hannun seuraajan toteuttamaan Tukholman verilöylyyn on melkoinen.

Sten Sture nousi onnistuneen kapinan seurauksena uudelleen Ruotsin valtionhoitajaksi, mutta toinen kausi jäi lyhyeksi Sturen kuoltua yllättäen sairauteen vuonna 1503. Valtionhoitajan tehtävässä häntä seurasi Svante Nilsson, joka hallitsi vuoteen 1512 asti. Häntä puolestaan seurasi tämän poika Sten Sture nuorempi.¹⁸ Sten Sture vanhemman seuraajat olivat todellisuudessa sukua Stureille vain välillisesti, mutta he jatkoivat tämän Tanskan vastaista poliittista linjaa. Sten nuorempi ottikin sukunimen käyttöönsä propagandistisista syistä, ja tästä johtuen myös Svante Nilssonia on nimitetty Stureksi. Josef Pederssonin kausi Turun linnanvoudina osuu näiden kahden myöhemmän Sture-valtionhoitajan valtakausille, mutta on tärkeää muistaa, että hän oli aloittanut uransa valtiollisissa tehtävissä jo Sten Sture vanhemman palveluksessa, ja todennäköisesti juuri tämän takia hänet nostettiin linnanvoudin asemaan.

---

¹⁷ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Magnus Frille.

¹⁸ Pohjolan-Pirhonen 1953, 24–30

2 Josef Pedersson Djula

2.1 Josef Pedersson yksityishenkilönä ja elämä ennen Turun linnaa

Josef Pedersson syntyi Ruotsissa noin vuonna 1460. Myöhäiskeskiajan kirjallisiin lähteisiin pohjaavalle tutkimukselle tyypillisesti nimen kirjoitusasu vaihtelee jonkin verran alkuperäislähteissä ja tutkimuskirjallisuudessa. Käytän itse ruotsinkielistä muotoa, jota kirjeissäkin käytetään, mutta aikaisemmassa suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa nimi on usein suomennettu muotoon Josef Pietarinpoika.

Dag Retsön tutkimuksessa Josef Pederssonin sukunimeksi on merkitty Svinhufvud¹⁹, mutta tämä on virheellinen tieto, sillä kyseinen suku aateloitiin vasta vuonna 1574²⁰, yli 50 vuotta Josef Pederssonin kuoleman jälkeen, eikä myöskään suvun esi-isiä tunnettu nimeltä ennen vuotta 1528. Josef Pederssonin kirjeissä vuodesta 1508 alkaen esiintyvän henkilökohtaisen sinetin aihe, oikealle kääntynyt sianpää kuitenkin muistuttaa myöhempää Svinhufvud-suvun vaakunaa huomattavasti, joten sekaannus on ymmärrettävä.²¹ Josef Pedersson tunnettiin yleisesti nimellä Djula, ensimmäisen avioliittonsa yhteydessä myötäjäisinä omistukseensa tulleen Djulan kartanon mukaan.²²

1 Josef Pederssonin käyttämä sinetti vuodelta 1512.²³

Ensimmäinen maininta Josef Pederssonin urasta hallinnon virkamiehenä on vuodelta 1499, venäläissodan ja Vadstenan kapinan väliseltä ajalta, jolloin Hannu oli syrjäytettyään

¹⁹ Retsö 2009, 68-395.

²⁰ Riddarhuset: Svinhufvud af Qvalstad, aatelissuku 145.

²¹ DF 5324: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 12.6.1508.

²² Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Josef Pederinpoika.

²³ Hausen 1900, Finlands medeltidssigill.

valtionhoitaja Sten Sture vanhemman jälleen unionin kuninkaana. Tuolloin Josef Pedersson toimi maavoutina²⁴ Ruotsin Närkeissä, Örebron linnanvoudin alaisuudessa.²⁵ Myös myöhemmin Turun linnanvoudina toimiessaan Josef pyysi kertaalleen vapautusta tehtävistään ja omaa läänitystä ja tehtävien Turussa päätyttyä hän palasikin Ruotsiin.²⁶

2.2 Turun linnanvoudina

Josef Pedersson aloitti Turun linnanvoudin tehtävässä vuonna 1504, ollessaan n. 44-vuotias. Tältä ajalta on säilynyt runsaasti hänen kirjeenvaihtoaan, jonka ansiosta tiedämme paljon Turun linnan osallisuudesta valtakunnan asioihin sekä tehtävistä Turun linnaläänissä. Kävin läpi nämä yhteensä 29 kirjettä, jotka *Diplomatarium Fennicum* -tietokantaan on säilytetty, ja miltei jokainen niistä on osoitettu Svante Nilsson Sturelle. Vuonna 1508 Josef kirjoitti kuitenkin kirjeen myös Räävelin eli nykyisen Tallinnan kaupungin raadille, sekä valtakunnankansleri Petrus Jakobille. Vuonna 1510 hän kirjoitti Jesper Skilningille, tanskalaiselle kauppiaille Danzigin kaupunkiin.²⁷

Josef Pedersson nimitettiin linnanvoudin tehtävään pian sen jälkeen, kun Svante Sture aloitti Ruotsin valtionhoitajan tehtävissä. Hän oli aiemmin ollut Sten Sture vanhemman suosiossa ja uuden valtionhoitajan jatkaessa samaa poliittista linjaa edeltäjänsä kanssa Turun linna haluttiin uskoa luotettavalle pitkäaikaiselle palvelijalle. Turun ja Satakunnan alueiden merkitys oli erittäin keskeinen myös Tukholman huollon näkökulmasta.²⁸ Laivayhteydet kulkivat Turun kautta ja Länsi-Suomessa harjoitettiin paljon maanviljelystä. Vastaavasti muutamaa vuotta aiemmin Tanskan kuningas Hannu oli halunnut uskoa juuri Turun linnan oman luottomiehensä Magnus Frillen haltuun.²⁹

Edellinen linnanvoudi, saksalaissyntyinen porvari Didrik Hansson aiheutti Josef Pederssonille päänvaivaa useaan otteeseen. Kuten Josef, myös Didrik oli ollut Sten Sture vanhemman suosiossa, ja tunnustettuaan Svante Nilssonin valtionhoitajaksi hän jäi Turkuun toimimaan Josef Pederssonin neuvonantajana.³⁰ Neuvonantajana hän ajautui riitoihin turkulaisen porvari

---

²⁴ *Landsfogde*, yksittäisen alueen veronhallinnosta vastannut virkamies. Virka on jossain määrin verrattavissa linnanvoudin tehtäviin, mutta siihen ei liittynyt linnanpäällikkyyttä. *Förvaltningshistorisk ordbok*, Svenska litteratursällskapet i Finland.

²⁵ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Josef Pederinpoika.

²⁶ DF 5342: Josef Pederssonin kirje Petrus Jakobille 3.9.1508.

²⁷ DF 5482: Josef Pederssonin kirje Jesper Skilningille 21.9.1510.

²⁸ Kostet 2009, 13.

²⁹ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Magnus Frille.

³⁰ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Didrik Hansinpoika.

Sven Myran kanssa, ja Josef Pedersson kertookin vuodelle 1505 päivätyssä kirjeessä, miten Didrik ja Sven eivät suostuneet samalla laivalla matkustamaan Ruotsiin.³¹ Kyseisen Sven Myran nimi tulee nimi useaan otteeseen esiin Josef Pederssonin päällikkyyden muutaman ensimmäisen vuoden ajalle päivätyissä kirjeissä, ja ilmeisesti hänen tehtävänsä ovat liittyneet Turun linnalle kerättyjen verotulojen kuljettamiseen eteenpäin Tukholmaan.³²

Laivayhteys Turusta Tukholmaan olikin Turun linnan näkökulmasta erittäin tärkeä, sillä sitä kautta tavarat, ihmiset raha liikkivat molempiin suuntiin. Lähtökohtaisesti Josef Pederssonin tehtävä oli lähettää Turun linnaläänin alueelta kerättyjä verotuloja, usein noin 1000-1500 markan suuruisia summia, laivateitse Tukholmaan.³³ Välillä veroja maksettiin myös tavaroiden muodossa, etenkin kalan, lihan ja oluen kaltaisina elintarvikkeina. Muutamana otteeseen Josef joutui kuitenkin myös anomaan apua ja tarvikkeita Turun suuntaan – Linna ei ollut erityisen hyvässä kunnossa hänen aloitettuaan tehtävänsä 1504, ja samaan aikaan kulkutauti oli ajanut turkulaiset pakoon maaseudulle, mikä vaikeutti verojen keräämistä. Olutta ei voitu valmistaa, sillä ohraa ei ollut, ja Josef pyysi valtionhoitajaa lähettämään linnan korjaustöihin ja laivanrakennuksen tarpeisiin rautaa. Osa linnan ulkomuuria oli kokonaan sortunut joten linnan puolustaminen tarpeen tullen olisi ollut vaikeaa.³⁴

Vuonna 1509 Josef Pederssonin vanha neuvonantaja ja entinen linnanvouti Didrik Hansson nimitettiin Satakunnan voudiksi, ja tässä tehtävässä hän oli Turun linnaläänin alaisuudessa. Didrikin välit Turun porvaristoon ja etenkin Sven Myraan olivat edelleen huonot takavuosien kiistojen vuoksi, ja Satakunnan voutina toimiessaan hän onnistui myös suututtamaan alueen talonpojat, jotka valittivat veronkiskonnasta Turun piispalle.³⁵ Vuonna 1512 Didrik Hansson suunnitteli syrjäyttävänsä Josef Pederssonin Turun linnanvoutina³⁶, mutta Josefin mukaan Didrik ehti yllättäen kuolla ennen kun Sture nuorempi tuli henkilökohtaisesti Turkuun vaatimaan häntä vastuuseen.³⁷ Sten Sture nuorempi oli kiinnostunut Suomen asioista, ja teki valtionhoitajana useampia vierailuja valtakunnan itäosiin kuin edeltäjänsä. Hänen toisella Suomen vierailullaan vuonna 1513 tapahtui Turun linnassa omituinen välikohtaus. Tiettävästi

---

³¹ DF 5110: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 25.3.1505.

³² DF 5341: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 2.9.1508.

³³ Esimerkiksi DF 5133, DF 5244 ja DF 5347.

³⁴ DF 5071: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 16.10. 1504.

³⁵ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Didrik Hansinpoika.

³⁶ Pohjolan-Pirhonen 1953, 47-48.

³⁷ DF 5607: Josef Pederssonin kirje Sten Sturelle 22.9.1512.

Josef Pedersson, kansleri Per Sunnanväder ja tuomiorovasti Henrik Wenne juhlivat linnassa niin railakkaasti, että ilta päättyi Wennen kuolemaan.³⁸

Josef Pederssonin kausi linnanvoutina päättyi vuonna 1515, Sture nuoremman järjestelyä Turun linnaläänin hallintoa uudelleen. Josef Pederssonin siirtäminen toisaalle ei ollut henkilökohtaista eikä se liittynyt virkavirheeseen tai henkilökohtaiseen kaunaan, vaan kyse oli laajemmasta virkojen uudelleen jakamisesta Suomen alueella. Josef palasi Södermanlandin alueelle Ruotsiin, jossa vietti lopun elämäänsä.³⁹

2.3 Poliitikka Josef Pederssonin silmin

Svante Nilsson Sture oli jokseenkin kiusallisessa asemassa tultuaan valtaan vuonna 1504. Ruotsin valtaneuvosto, joka hänet tehtävään nimitti, olisi nimittäin halunnut liennyttää suhteita ja aloittaa neuvottelut vihamielisen Tanskan kanssa. Neuvosto toivoi tuoreen valtionhoitajan alistuvan tahtoonsa.⁴⁰ Näin ei kuitenkaan ollut, vaan Svante päätyi jatkamaan Sten Sture vanhemman linjalla ja puolustamaan Ruotsin itsenäisyyttä. Hänen valtaoikeuksiaan rajoitettiin, sillä valtioneuvosto ei halunnut yläpuolelleen vahvaa poliittista toimijaa. Näin ollen sekä Svanten että hänen seuraajansa Sten nuoremman pyrkimyksiä varjostivat erimielisyydet voimakkaan valtioneuvoston kanssa.⁴¹

Svante Sturen sisä- ja ulkopoliittiset pyrkimykset heijastuivat suoraan myös Josef Pederssonin arkeen Turun linnassa. Suhteet Tanskan kanssa aiheuttivat Ruotsille runsaasti ongelmia, ja erityisesti Turun kaltaisessa strategisesti merkittävässä rannikkokaupungissa tämä näkyi esimerkiksi tanskalaisten ryöstöretkinä. Vuoden 1505 alkupuolella Josef kehotti valtionhoitajaa varovaisuuteen aiemmin sovitun laivateitse kulkevan olut- ja rautakuljetuksen kanssa, sillä tanskalaisten uhka merellä oli kasvanut. Josef ehdotti, ettei laivaa lähetettäisikään heti jäiden sulaessa vaan vasta, kun sotilaallinen uhka on laantunut.⁴² Toisessa samana vuonna lähettämässään kirjeessä hän vakuutti Svante Sturelle, että Turussa tullaan osallistumaan saariston puolustukseen ja että rälssimiesten oli käsketty varustautua ja valmistautua

---

³⁸ DF 5714: Hemming Gadin kirje Turun tuomiorovastille 1.5.1514.

³⁹ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Josef Pederinpoika.

⁴⁰ Suvanto 2000, Kansallisbiografia: Svante Nilsinpoika.

⁴¹ Kostet 2009, 13.

⁴² DF 5099: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 3.2.1505.

odottamaan käskyjä.⁴³ Tanskalaisten uhka leijui Turun yllä jatkuvasti. Linnaläänistä onnistuttiin keräämään erinomainen veropotti vuoden 1507 kesäkuussa ja sortuneen muurin korjaustyötkin saatiin suoritettua, mutta jo loppukesästä Tanska hyökkäsi saaristoon, ryöstellen ja valloittaen Kastelholman linnan.⁴⁴ Tanskalaisten ryöstöretket jatkuivat ja kohdistuivat lopulta vuonna 1509 myös suoraan Turkuun.

Venäläisten kanssa Ruotsin välit olivat keskimäärin Tanskaa paremmat. Josef Pedersson toimi kuitenkin niiden osalta lähinnä viestien välittäjänä Tukholman suuntaan, Suomen käskynhaltija Erik Turessonin kantaessa päävastuun itse neuvotteluista.⁴⁵ Kun välit Venäjään hetkellisesti uhkasivat kariutua vuonna 1506, Josef tarjoutui henkilökohtaisesti osallistumaan Turun edustajana Erikin johtamiin neuvotteluihin.⁴⁶ Hänellä siis oli myös diplomaattisia taipumuksia.

Kun valtionhoitajavaali järjestettiin Svante Sturen kuoleman jälkeen 1512, Suomen linnaläänien valtaapitävät suosivat Sten Sture nuorempaa. Myös Josef Pedersson kuului niiden joukkoon, jotka lähtivät Tukholmaan päättämään uuden valtionhoitajan valinnasta.⁴⁷ Sten Sture nuorempi nousi valtionhoitajaksi Josef Pederssonin linnanvoutikauden loppupuolella, eikä Josef lähettänyt hänelle yhtä paljoa kirjeitä kuin hänen edeltäjälleen. Toki Sten nuorempi myös kävi henkilökohtaisesti Suomessa useammin, joten kenties tästä johtuen kirjeenvaihtoa ei hänen kanssaan tarvinnut käydä yhtä aktiivisesti. Vuosilta 1513 ja 1514 ei Josef Pederssonin kirjoittamia kirjeitä ole säilynyt, mutta oletettavasti hän on silti jatkanut kirjeiden lähettämistä aikaisempaan tapansa.

Kun Tanskan kuningas Kristian II lopulta päätti julistaa sodan Sten Sture nuoremmalle ja onnistui palauttamaan unionin, hän toteutti suuren poliittisen puhdistuksen pelotellakseen ruotsalaismielisen aateliston hylkäämään tulevat kapina-ajatukset. Vuoden 1520 tapahtumia on nimitetty Tukholman verilöylyksi, sillä lukuisia Sturejen kannattajia vangittiin ja mestattiin julkisesti, vaikka kuningas oli aikaisemmin luvannut turvata näiden oikeudet. Väkivaltaiseen tapahtumaan kuului myös taistelussa kuolleen Sture nuoremman ruumiin kaivaminen ylös haudastaan ja polttaminen roviolla kerettiläisenä.

---

⁴³ DF 5110: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 25.3. 1505.

⁴⁴ DF 5244: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 28. 5. 1507 ja DF 5260: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 27.7. 1507.

⁴⁵ Suvanto 2000, Kansallisbiografia: Svante Sture.

⁴⁶ DF 5220: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 11.12.1506.

⁴⁷ Pohjolan-Pirhonen 1953, 50-52.

Josef Pedersson ei tuntemattomasta syystä ollut mukana Tukholman verilöylyn uhrien joukossa, vaikka tunnettuna ja vaikutusvaltaisena Sturejen kannattajana vuosikymmenten ajan toimineesta miehestä näin olisi voinut olettaa.⁴⁸ Kuningas Kristianin toiveiden vastaisesti tapahtumat eivät tehneet ruotsalaisaatelisisista Tanskan kruunulle uskollisia, vaan toimivat viimeisenä naulana unionin arkuun ja johtivat Kustaa Vaasan aloittamaan kapinaan muutamaa vuotta myöhemmin.⁴⁹ Josef Pedersson kuoli 1520-luvun lopulla, joten ennen kuolemaansa hän ehti vielä nähdä Ruotsin vapautuvan tanskalaisten vallan alta.

---

⁴⁸ Suvanto 1997, Kansallisbiografia: Josef Pederinpoika.

⁴⁹ Kostet 2009, 13–14.

3 Lopuksi

Lähteet luovat Josef Pederssonista kuvan uskollisena ja 1500-luvun virkamieheltä odotetun etiketin omaavana palvelijana. Hänen kirjeissään vilisee myös runsaasti uskonnollista kielenkäyttöä ja uskonnollisia tervehdyksiä, useaan otteeseen hän käyttää ilmaisuja kuten ”kaikkien pyhien kautta” ja ”niin kuin Luoja tietää”.⁵⁰ Tällainen ei ole aikakaudelle mitenkään epätyypillistä, ja katolisen uskon tiedetään värittäneen myös Turun linnan arkea. Sten Sture vanhemman aikana, noin kaksikymmentä vuotta ennen Josefin tuloa linnanvoudiksi olikin linnalle rakennettu uusi kirkkotila, jota kutsuttiin Sturen kirkoksi rakentamista sponsoroineen valtionhoitajan mukaan.⁵¹

Linnanvoudin hallinnollisista ja sotilaallisista vastuista koostuvat tehtävät ovat jatkuvasti läsnä Josef Pederssonin kirjeiden sisällössä. Lähtökohtaisesti nämä tehtävät ovat sujuneet linnanvoudilta hyvin, mutta etenkin poikkeukselliset tapahtumat ja ongelmatilanteet ovat erityisen kiinnostavia. Vaikka Turun linnalääniä voidaan pitää tuonaikaisen Suomen kehittyneimpänä ja varmasti tuottavimpana alueena, on Josef Pederssonilla useampana vuonna ollut hankaluuksia saada valtionhoitajan asettamat vaatimukset verotuloista täytettyä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan muodostaa kuva siitä, millaista linnanvoudin työ 1500-luvun alun Ruotsissa oli. Veronkeruutoimien toteuttamisen lisäksi työhön on kuulunut jatkuva kanssakäyminen Svante Sturen ja Erik Turessonin kaltaisten merkittävien valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Josef Pedersson on välittänyt Tukholmaan viestejä paikallisista tapahtumista ja poliittisista kehityksistä ja pitänyt valtionhoitajan ajan tasalla niin Tanskan ja Venäjän suhteen kuin Turun linnaläänin sisäisistä asioista. Hän on myös ollut vastuussa Turun ja lähialueiden sotilaallisesta puolustuksesta, esimerkiksi tarpeen tullen korjaamalla linnan huonossa kunnossa olevia osia.⁵²

Josef Pederssonilla on myös itsellään ollut poliittista vaikutusvaltaa, esimerkiksi sen suhteen, ketä tärkeisiin kruunun virkoihin on Suomen alueella nimitetty. Laamanni Henrik Bitzin kuoltua Josef ehdotti tälle mahdollisia seuraajia.⁵³ Hän oli myös osana Venäjän kanssa toteutettuja rauhanneuvotteluja sekä Suomen valtaapitävien delegaatiota, kun uutta

---

⁵⁰ DF 5071: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 16.10.1504 ja DF 5244: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 28.5. 1507.

⁵¹ Grönroos 2009, 28–29.

⁵² DF 5244: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 28. 5. 1507.

⁵³ DF 5169: Josef Pederssonin kirje Svante Sturelle 2.2.1506.

valtionhoitajaa valittiin Svante Sturen kuoleman jälkeen. Josef toimi myös korkeasta asemastaan johtuen useaan otteeseen todistajana, oli kyseessä sitten aatelisten välinen avioliitto, tärkeät maakaupat tai oikeudessa käsiteltävä perimysriita.⁵⁴

Josef Pederssonille näyttää kirjeiden perusteella olleen melko selkeää, mitä hänen vastuualueisiinsa kuuluu, keitä hänen tulee läänijärjestelmässä palvella ja ketkä puolestaan palvelevat häntä. Tämä myös tukisi johdantoluvussa mainittua Dag Retsön väitettä siitä, että linnalääneihin perustuva keskiajalta peräisin oleva lääninhallinto on Ruotsin näkökulmasta ollut tehokas hallintotapa vielä 1500-luvulla.

---

⁵⁴ DF 5279: Kaupunginraadin päätös 10.9.1507, DF 5340: Josef Pedersson todistaa Walborg Arfwedsdotterin maakaupoista 1508 ja DF 5793: Piispa Arvid Kurck, Turun tuomiokapituli ja muut läsnäolijat todistavat Anna Hansdotter Tottin ja Klemet Hogenskildin välistä avioliittoa 25.2.1515.

4 Lähteet

4.1 Alkuperäislähteet

Diplomatarium Fennicum. Suomen keskiaikaisten asiakirjojen tietokanta, sähköinen aineisto. Kansallisarkisto.

Finlands medeltidssigill, toim. Reinhold Hausen. Kansallisarkisto, Helsinki 1900.

4.2 Tutkimuskirjallisuus

Hansson, Martin: *Medeltida borgar: maktens hus I Norden*, Historiska media, Lund 2011.

Kostet, Juhani: *Turun linna pohjoismaisen valtapolitiikan pyörteissä*, Turun linna: Päälinnan opaskirja. Turun museokeskus, Turku 2009.

Grönros, Jarno: *Turun linnan rakennushistoriallisia vaiheita*, Turun linna: Päälinnan opaskirja. Turun museokeskus, Turku 2009.

Pohjolan-Pirhonen Helge: *Suomen poliittinen asema pohjoismaisen unionin loppuvaiheissa 1512–1523*, Historiallisia tutkimuksia 40, Suomen historiallinen seura, Helsinki 1953.

Retsö, Dag: *Länsförvaltningen i Sverige 1434–1520*, Ekonomisk-historiska institutionen, Stockholms universitetet, Tukholma 2009.

Salminen, Tapio: *Suomen linnojen ja voutikuntien hallinto vuosina 1412–1448. Tutkimus Suomen linnojen suhteesta keskushallintoon vanhemmalla unioniajalla*. Tampereen yliopisto 1993.

Suvanto, Seppo: *Bielke, Erik Turenpoika. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. SKS, Helsinki 2000.

Suvanto, Seppo: *Didrik Hansinpoika. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. SKS, Helsinki 1997.

Suvanto, Seppo: *Frille, Magnus. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. SKS, Helsinki 1997.

Suvanto, Seppo: *Josef Pederinpoika. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. SKS, Helsinki 1997.

Suvanto, Seppo: *Suomen poliittinen asema Sten Sture vanhemman valtakautena vuosina 1483-1497*, Helsingin yliopisto, Helsinki 1952.

Suvanto, Seppo: *Svante Nilsinpoika. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. SKS, Helsinki 1997.

Riddarhuset

Ätte- och vapendatabas

<https://stage.riddarhuset.se/blog/att/svinhufvud-af-qvalstad/>

[haettu 24.4.2024].

Svenska litteratursällskapet I Finland

Förvaltningshistorisk ordbok

<https://fho.sls.fi/>

[haettu 20.5.2024].